# JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
# GEORGES COSMAS
23 päivänä tammikuuta 1997 *

## I Johdanto

1. Pretura circondariale di Venezia esittää nyt esillä olevassa asiassa yhteisöjen tuomioistuimelle neljä ennakkoratkaisukysymystä, jotka koskevat neuvoston direktiivin 80/987/ETY [1] (jäljempänä direktiivi) 2 artiklan, 3 artiklan 2 kohdan, 4 artiklan 2 ja 3 kohdan sekä 10 artiklan tulkintaa.

2. Nyt esillä olevassa asiassa kyseessä olevasta direktiivistä on kysymys myös yhdistetyissä asioissa C-94/95 ja C-95/95, Bonifaci ym. ja Berto ym., tuomio 10.7.1997 (Kok. 1997, s. I-3969, I-3971), joissa annan tänään ratkaisuehdotukseni.

3. Lisäksi näissä asioissa sovellettavat säännökset ovat samat. Nämä säännökset sisältyvät direktiiviin ja decreto legislativoon nro 80/1992, jolla direktiivi on saatettu osaksi Italian oikeusjärjestystä tätä varten säädetyn määräajan päätyttyä (23.10.1983). Säännökset, joilla on merkitystä nyt esillä olevan asian kannalta, on mainittu yhdistetyissä asioissa Bonifaci ym. ja Berto ym. [2] antamassani ratkaisuehdotuksessa, ja toiston välttämiseksi niihin vain viitataan tässä yhteydessä. Samasta syystä viittaan yhdistetyissä asioissa Bonifaci ym. ja Berto ym. antamaani esitykseen, jossa käsittelen edellytyksiä, jotka on asetettu direktiivin asianmukaiselle täytäntöönpanolle, kun tämä täytäntöönpano on tapahtunut määräajan päätyttyä [3], ja samassa yhteydessä esittämääni, näitä kahta asiaa koskevaan arviointiin.

## II Tosiseikat

4. Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevassa päätöksessä on vain vähän pääasian tosiseikkoja koskevia tietoja. Asiakirjoista ja komission yhteisöjen tuomioistuimelle esittämistä kirjallisista huomautuksista [4] ilmenee, että Federica Mason ja 11 muun sekä Graziano Gazzettan ja 17 muun työntekijän työnantajat asetettiin konkurssiin 23.9.1990 ja 20.2.1992. Työntekijöille jäi näiden työsuhteiden perusteella maksamattomia palkkasaatavia työnantajilta.

* Alkuperäinen kieli: kreikka.

1 — Työntekijöiden suojaa työnantajan maksukyvyttömyystilanteessa koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 20 päivänä lokakuuta 1980 annettu direktiivi (EYVL L 283, s. 23).

2 — Ks. yhdistetyissä asioissa C-94/95 ja C-95/95, Bonifaci ym. ja Berto ym., esitetyn ratkaisuehdotuksen 5 kohdassa mainitut direktiivin säännökset. Asetuksen säännökset ilmenevät 15 kohdasta ja sitä seuraavista kohdista.

3 — Ks. em. yhdistetyissä asioissa C-94/95 ja C-95/95, Bonifaci ym. ja Berto ym., esitetyn ratkaisuehdotuksen 38 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

4 — Ks. komission esittämien kirjallisten huomautusten 4 kohta.

5. Italian lainsäätäjä määritti asetuksessa nro 80/1992 (jolla direktiivi pantiin täytäntöön kansallisessa oikeudessa) sen palkkaturvan, joka työntekijöillä on työnantajan maksukyvyttömyystilanteessa (2 §:n 1—6 momentti), ja määräsi, että tätä palkkaturvaa on käytettävä laskentaperusteena määritettäessä korvausta siitä vahingosta, joka henkilöille on aiheutunut direktiivin viivästyneestä täytäntöönpanosta, ja että vahingonkorvauskanne on nostettava yhden vuoden kuluessa asetuksen voimaantulosta lukien (2 §:n 7 momentti).

6. Maso ja Gazzetta ynnä muut nostivat tämän viimeksi mainitun säännöksen [5] nojalla kanteen Pretore di Veneziassa INPS:ää ja Italian valtiota vastaan saadakseen yhteisöjen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa Francovich ym. [6] 19.11.1991 antamassa tuomiossa (jäljempänä asiassa Francovich I annettu tuomio) omaksuman kannan mukaisesti korvausta vahingosta, joka heille oli aiheutunut siitä, että Italian tasavalta oli laiminlyönyt saattaa säädetyssä määräajassa direktiivin voimaan kansallisessa oikeusjärjestyksessä. Erityisesti kantajat vaativat, että korvaus kattaa kaikki työsuhteen kolmen viimeisen kuukauden aikana syntyneet palkkasaatavat, joihin sisältyivät palkka kultakin kuukaudelta, 13. ja 14. kuukauden palkasta kolmea kuukautta vastaava osuus ja korvaus käyttämättömistä lomapäivistä, kaikki nämä laillisine korkoineen ja ottaen huomioon rahanarvon vaihtelut työnantajan konkurssiinasettamispäivästä lukien.

5 — Komissio huomauttaa kirjallisissa huomautuksissaan, että kun työnantajien konkurssiinasettamispäivä otetaan huomioon, kantajien tapauksessa voidaan soveltaa asetuksen 2 7 momenttia, joka tuli voimaan 28.2.1992. Tätä ei ole kiistetty.

6 — Yhdistetyt asiat C-6/90 ja C-9/90, Francovich ym., tuomio 19.11.1991 (Kok. 1991, s. I-5357).

## III Ennakkoratkaisukysymykset

7. Koska kansallinen tuomioistuin epäili asetuksella nro 80/1992 säädetyn korvausjärjestelmän yhteensopivuutta yhteisön oikeuden kanssa, se esitti yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Onko sellainen kansallinen säännös (27.1.1992 annetun Italian asetuksen nro 80 2 §:n 7 momentti yhdessä 4 kanssa), jolla jälkikäteen alennetaan jo kärsityn vahingon perusteella maksettavan vahingonkorvauksen määrää, sopusoinnussa EY:n perustamissopimuksen järjestelmän kanssa, sellaisena kuin se on määritetty Francovich-tapauksessa, jossa oli kyse jäsenvaltion vastuusta yksityisiä kohtaan, kun jäsenvaltio on rikkonut yhteisön oikeuden mukaisia velvoitteitaan?

2) Tarkoitetaanko direktiivin 80/987/ETY 3 artiklan 2 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa ja 4 artiklan 2 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa olevalla ilmaisulla 'maksukyvyttömyys on alkanut' sitä päivää, jona hakemus konkurssin tai muun yleistäytäntöönpanoon tähtäävän menettelyn aloittamiseksi on tehty, vai sitä päivää, jona tämä menettely on aloitettu (molemmat mainitaan 2 artiklassa)?

3) Voidaanko direktiivin 4 artiklan 3 kohtaa ja 10 artiklaa tulkita siten, että jäsenvaltio voi määrätä, ettei sellaisia työsuhteesta johtuvia palkkasaatavia, jotka ovat erääntyneet ennen irtisanomista, makseta, jos irtisanottu työntekijä saa irtisanomista seuraavilta kuukausilta muuta etuutta (tässä tapauksessa 23.7.1991 annetun Italian lain nro 223 4 ja 16 §:n mukainen liikkuvuuskorvaus)?

4) Onko 4 artiklan 2 kohdassa käytetyn ilmaisun 'työsopimuksen kolmelta viimeiseltä kuukaudelta' katsottava tarkoittavan kolmea viimeistä kalenterikuukautta vai keskellä kalenterikuukautta päättyneen työsuhteen päättymistä edeltäneitä kolmea kuukautta?"

## IV Tutkittavaksi ottaminen

8. INPS väittää, että pääasioiden ratkaisemiseksi ei ole tarpeen esittää muita yhteisön oikeuteen liittyviä seikkoja kuin mitkä ilmenevät asiassa Francovich I annetusta tuomiosta; että yhteisöjen tuomioistuimella ei ole toimivaltaa tulkita sellaisia direktiivin säännöksiä, joilla, kuten nyt esillä olevassa asiassa, ei ole välitöntä oikeusvaikutusta; ja että Corte costituzionale on jo antanut asetuksen 2 §:n 7 momentin pätevyyttä koskevan ratkaisun.

9. Nämä väitteet ovat samansisältöisiä niiden väitteiden kanssa, jotka INPS on esittänyt yhdistetyissä asioissa C-94/95 ja C-95/95, Bonifaci ym. ja Berto ym., ja ne on hylättävä samoista syistä, jotka olen esittänyt näitä asioita koskevassa ratkaisuehdotuksessani. [7]

10. Italian hallitus katsoo, että ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskeva päätös ei sisällä sellaisia tarvittavia, tosiseikkoja koskevia tietoja, joiden perusteella yhteisöjen tuomioistuin voisi antaa hyödyllisen vastauksen ja joiden perusteella jäsenvaltioiden hallitukset ja muut asianosaiset voisivat esittää huomautuksensa. Näin ollen Italian hallitus katsoo asiassa Telemarsicabruzzo ym. [8] 26.1.1993 annettuun tuomioon viitaten, että yhteisöjen tuomioistuimen on jätettävä ennakkoratkaisupyyntö tutkimatta.

11. On totta, että yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että "jotta yhteisön oikeuden tulkinta olisi hyödyllinen kansalliselle tuomioistuimelle, sen on määriteltävä ne tosiasiat ja oikeudelliset seikat, joihin sen esittämät kysymykset liittyvät, tai ainakin sen on selostettava ne tosiasioita koskevat oletukset, joihin nämä kysymykset perustuvat," [9] ja että "ennakkoratkaisupyyntöä koskevassa kansallisen tuomioistuimen päätöksessä annettujen tietojen ja siinä esitettyjen kysymysten on täytettävä edellä mainitut vaatimukset paitsi sen vuoksi, että yhteisöjen tuomioistuin voisi antaa kysymyksiin asianmukaisen vastauksen, myös siksi, että jäsenvaltioiden hallitukset ja muut asianosaiset voisivat esittää asiassa huomautuksensa yhteisöjen tuomioistuimen perussäännön (EY) 20 artiklan mukaisesti" [10].

7 — Ks. vastaavasti em. yhdistetyt asiat Bonifaci ym. ja Berto ym., ratkaisuehdotuksen 27 ja 28 kohta sekä 33 ja 34 kohta.

8 — Yhdistetyt asiat C-320/90, C-321/90 ja C-322/90, Telemarsicabruzzo ym., tuomio 26.1.1993 (Kok. 1993, s. I-393).

9 — Ks. asia C-257/95, Bresle, määräys 2.2.1996 (Kok. 1996, s. I-233, 16 kohta).

10 — Saman määräyksen 19 kohta.

12. Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevasta päätöksestä käy ilmi, että kansallinen tuomioistuin katsoo, että kantajien tapaus kuuluu sekä direktiivin että asetuksen nro 80/1992 2 §:n 7 momentin soveltamisalaan ja että heillä näin on periaatteessa oikeus kyseiseen korvaukseen. Näitä seikkoja voidaan lainmukaisesti täydentää pääasian asiakirjoista ja komission huomautuksista saatavissa olevilla tiedoilla. [11]

Näin ollen, ja koska yhteisöjen tuomioistuin tuntee riittävän hyvin sovellettavat säännökset niin muissa asioissa annettujen tuomioiden kuin parhaillaan vireillä olevien yhdistettyjen asioiden Bonifaci ym. ja Berto ym. ja Palmisani perusteella, [12] sillä on riittävästi tietoja, jotta se voi antaa asianmukaisen vastauksen kansalliselle tuomioistuimelle.

13. Siltä osin kuin on kysymys siitä, onko Italian hallituksella mahdollisuus esittää huomautuksia, on todettava seuraavaa: ensiksikin riidanalaista korvausta koskeva kanne on nostettu sekä INPS:ää että Italian valtiota vastaan. Pääasian oikeudenkäynnissä on jätetty ministerineuvoston nimissä kirjelmiä, joissa on vaadittu kanteiden hylkäämistä. Tämän vuoksi on oletettava, että Italian hallitus on tuosta hetkestä lukien tuntenut tai että sen on pitänyt tuntea ainakin kanteessa mainitut pääasiaa koskevat tosiseikat, jotka, kuten olen maininnut, riittävät nyt esillä olevan asian ratkaisemiseen. [13] Toiseksi Italian hallitus ei kiistä sitä, etteikö kantajien tapaus kuuluisi direktiivin ja asetuksen 2 §:n 7 momentin soveltamisalaan. Näin ollen ja edellä esitetty huomioon ottaen ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevassa päätöksessä olevat oletetut aukot eivät voi estää, eivätkä tosiasiassa ole estäneet, Italian hallitusta esittämästä huomautuksia, jotka koskevat yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltävänä olevia ennakkoratkaisukysymyksiä, joissa sitä paitsi tuodaan esille yhteisön oikeuden tulkintaan liittyviä ongelmia eli oikeudellisia ongelmia.

Tästä seuraa, että Italian hallituksen esittämä oikeudenkäyntiväite on hylättävä.

## V Pääasia

*Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys*

14. Ensimmäisellä ennakkoratkaisukysymyksellään kansallinen tuomioistuin haluaa pääasiallisesti selvittää, voiko jäsenvaltio rajoittaa maksettavaa korvausta pannessaan direktiivin täytäntöön säädetyn määräajan jälkeen.

11 — Ks. asia C-316/93, Vaneetveld, tuomio 3.3.1994 (Kok. 1994, s. I-763, 14 kohta).

12 — Ks. asiassa Francovich I (mainittu jo edellä alaviitteessä 6) annettu tuomio ja asia C-479/93, Francovich, tuomio 9.11.1995 (Kok. 1995, s. I-3843).

13 — On huomattava, että korvauskanteissa on mainittu muita yksityiskohtia, kuten jokaisen kantajan työsuhteen täsmällinen kesto, työnantajan nimeäminen yms. seikkoja, joita en katso tarpeelliseksi mainita tässä.

15. Koska asetuksen säännöksissä sallitaan korvauksen rajoittaminen, ennakkoratkaisukysymyksessä kerrataan 2 §:n 4 ja 7 momentin säännökset.

16. Edellä mainitussa 2 §:n 4 momentissa kielletään 2 §:n 1 momentin (jonka perusteella myös korvaus lasketaan) perusteella maksetun palkkaturvan päällekkäisyys useiden muiden etujen, kuten 23.7.1991 annetun Italian lain nro 223 perusteella maksettavien liikkuvuuskorvauksen ja työttömyysavustuksen, kanssa. Kolmannessa ennakkoratkaisukysymyksessä viitataan kuitenkin yksityiskohtaisemmin näiden korvausten ja avustusten päällekkäisyyttä koskevaan kieltoon.

17. Lisäksi ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevasta päätöksestä käy selkeästi ilmi, että kansallinen tuomioistuin on epävarma siitä, voiko Italian lainsäätäjä säätää, että palkkaturvarahaston maksama palkkaturva "ei saa ylittää Cassa Integrazionen maksaman avustuksen määrää kolminkertaisena". Näin ollen, ja koska palkkaturvan enimmäismäärä on vahvistettu asetuksen 2 §:n 2 momentissa, on katsottava, että jos ensimmäistä ennakkoratkaisukysymystä tulkitaan sen todellisen tarkoituksen mukaan, siinä viitataan tähän säännökseen.

18. Yhdistettyihin asioihin Bonifaci ym. ja Berto ym. liittyvän ratkaisuehdotukseni 109 kohdassa olen jo ilmaissut kielteisen kantani sen kysymyksen osalta, voiko jäsenvaltio rajoittaa korvausta vahingosta, joka on syntynyt ennen direktiivin täytäntöönpanoa, kun se panee direktiivin täytäntöön säädetyn määräajan jälkeen, ja viittaan tähän esitykseen välttääkseni liiallista toistoa.

19. INPS:n esittämä huomautus, jonka mukaan vahinkoa kärsineet saavat perusteetonta etua sillä perusteella, että asetuksessa ei rajoiteta palkkaturvaa (eikä näin ollen myöskään riidanalaista korvausta, joka lasketaan tämän palkkaturvan määrän perusteella), ei vaikuta perustellulta.

Kuten Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus aivan oikein huomauttaa, nyt esillä olevassa asiassa korvaus lasketaan vähimmäispalkkaturvan määrän perusteella direktiivin 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti, ja tällöin päädytään siihen, että vahinkoa kärsineet saavat saman korvauksen, johon heillä olisi ollut oikeus yhteisön oikeuden perusteella, ja että he eivät tästä syystä saa perusteetonta etua.

*Toinen ennakkoratkaisukysymys*

20. Tämän kysymyksen osalta olen jo ilmaissut näkemyksen,[14] jonka mukaan

14 — Ks. em. yhdistetyissä asioissa Bonifaci ym. ja Berto ym. esittämäni ratkaisuehdotuksen 80—95 kohta, joihin viittaan.

direktiivin 4 artiklan 2 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa ja 3 artiklan 2 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa tarkoitettu työnantajan maksukyvyttömyyden alkamisajankohta on päivä, josta lukien työnantajaa pidetään maksukyvyttömänä 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetussa merkityksessä. Tästä seuraa, että tällä ajankohdalla ei tarkoiteta tosiasiallista tilannetta, kuten sitä, että työnantaja lakkauttaa maksunsa tai ei pysty enää täyttämään velvollisuuksiaan, eikä sillä tarkoiteta myöskään sitä ajankohtaa, jolloin velkojien yhteistä tyydyttämistä koskevan menettelyn aloittamista on pyydetty, mikä on vain *yksi* maksukyvyttömyyden alkamisen edellytyksistä.

21. Italian, Yhdistyneen kuningaskunnan ja Saksan hallitukset sekä INPS ovat kirjallisissa huomautuksissaan yhtyneet edellä esitettyyn tulkintaan.

22. Koska tämä tulkinta perustuu selkeästi direktiivin säännösten sanamuotoon ja saa tukea myös oikeuskäytännöstä, kuten olen jo esittänyt [15], muun viitepäivän valitsemisella muutettaisiin direktiivin sisältöä, mikä voidaan tehdä ainoastaan lainsäädäntöteitse.

15 — Ks. em. yhdistetyissä asioissa Bonifaci ym. ja Berto ym. esittämäni ratkaisuehdotuksen 87 kohta.

*Kolmas ennakkoratkaisukysymys*

23. Kansallinen tuomioistuin kysyy kolmannessa ennakkoratkaisukysymyksessään, voiko jäsenvaltio rajoittaa direktiivin viivästyneen täytäntöönpanon perusteella maksettavaa korvausta, koska työntekijä on irtisanomisensa jälkeen saanut korvausta, jolla pyritään helpottamaan uuden työpaikan etsimistä.

24. On muistutettava, että direktiivin tarkoituksena on sen 3 ja 5 artiklan mukaisesti turvata työntekijöiden maksamattomat palkkasaatavat työnantajan maksukyvyttömyystilanteessa, eli sellaiset maksamattomat palkkasaatavat, joita ei ole säännönmukaisesti maksettu työsuhteen aikana. Kuten on katsottu, työsuhteen päätyttyä maksettavat korvaukset tai avustukset eivät takaa samanlaista suojaa kuin direktiivissä säädetty palkkaturva. [16] Tästä syystä tällaisen korvauksen tai avustuksen olemassaolosta ei voi seurata, että työntekijät eivät saisi heille direktiivin perusteella kuuluvaa oikeutta.

16 — Ks. asia 22/87, komissio v. Italia, tuomio 2.2.1989 (Kok. 1989, s. 143, 11 kohta). On huomattava, että yhteisöjen tuomioistuin on tässä tuomiossa todennut, että Italian tasavalta ei ollut säädetyssä ajassa täytäntöönpannut direktiiviä.

25. Nyt esillä olevassa asiassa, kuten olen jo maininnut, riidanalainen korvaus perustuu tulevaisuudessa maksettavaan palkkaturvaan. Kuten ennakkoratkaisupyynnön sisältävästä päätöksestä ilmenee — eikä tätä ole kiistetty —, riidanalaisessa säännössä kielletään palkkaturvan päällekkäisyys sellaisen avustuksen kanssa, jolla pyritään helpottamaan uuden työpaikan etsimistä ja jota maksetaan irtisanomista seuraavien kolmen kuukauden ajan eli työsuhteen päätyttyä.

26. Tällainen sääntö ei kuitenkaan edellä esittämäni mukaisesti sovi yhteen direktiivin kanssa, ja tästä seuraa, ettei sitä voida ottaa huomioon määritettäessä palkkaturvaa tai vahvistettaessa korvausta.

*Neljäs ennakkoratkaisukysymys*

27. Viimeisessä ennakkoratkaisukysymyksessään kansallinen tuomioistuin kysyy, tarkoitetaanko direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa olevalla ilmauksella "työsopimuksen tai työsuhteen kolme viimeistä kuukautta" kolmea viimeistä kalenterikuukautta vai työsuhteen päättymistä edeltäviä kolmea kuukautta.

28. Ensin on huomautettava, että pyydetystä tulkinnasta on hyötyä kansalliselle tuomioistuimelle, koska Italian lainsäätäjä on palkkaturvaa ja riidanalaista korvausta määrittäessään soveltanut 4 artiklan 2 kohtaa direktiiviä täytäntöönpannessaan.

29. Direktiivin 4 artiklan 2 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa ei määritellä käsitettä "kuukausi". Lisäksi on ilmeistä, että tässä säännöksessä ei tarkoiteta kuukausien kalenterin mukaista järjestystä tai sen mukaisia nimiä. Tästä seuraa, että analogisesti samassa kohdassa esiintyvän ilmauksen "kuuden kuukauden jakso" kanssa on katsottava, että ilmauksella "työsopimuksen tai työsuhteen kolme viimeistä kuukautta" tarkoitetaan kolmen kuukauden ajalta maksettavaa palkkaa ja että sana "kuukausi" on ymmärrettävä kansallisessa oikeudessa tarkoitetuin tavoin.

30. Lopuksi lienee hyödyllistä huomauttaa, että tässä säännöksessä ei välttämättä sidota edellä mainittua kolmen kuukauden jaksoa työsuhteen päättymiseen. Jos esimerkiksi työntekijän työsuhde työnantajan kanssa todellisuudessa jatkuu tämän maksukyvyttömyyden alkamiseen saakka, huomioon otetaan työnantajan maksukyvyttömyyden alkamispäivää edeltäviltä kolmelta kuukaudelta olevat maksamattomat palkkasaatavat riippumatta siitä, onko mainittu maksukyvyttömyys aiheuttanut työsuhteen päättymisen.

## VI Ratkaisuehdotus

Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että ennakkoratkaisukysymyksiin vastataan seuraavasti:

1) Työntekijöiden suojaa työnantajan maksukyvyttömyystilanteessa koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä 20 päivänä lokakuuta 1980 annetun neuvoston direktiivin 80/987/ETY säännöksiä on tulkittava siten, että niiden perusteella ei voida rajoittaa sitä korvausta, joka direktiivin viivästyneissä täytäntöönpanotoimenpiteissä vahvistetaan ajanjaksolle, jolloin direktiiviä ei vielä ollut pantu täytäntöön.

2) Direktiivin 80/987/ETY 4 artiklan 2 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa mainitulla "työnantajan maksukyvyttömyyden alkamisella" tarkoitetaan päivää, jona työnantajan maksukyvyttömyys todettiin 2 artiklan 1 kohdassa määritellyin tavoin.

3) Työntekijöille direktiivin 80/987/ETY perusteella kuuluvat oikeudet eivät riipu työsopimuksen tai työsuhteen lakkaamisen perusteella maksettavista suorituksista.

4) Direktiivin 80/987/ETY 4 artiklan 2 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa mainituilla "työsopimuksen tai työsuhteen kolmella viimeisellä kuukaudella" tarkoitetaan työsopimuksen tai työsuhteen niitä kolmea viimeistä kuukautta, jotka sisältyvät samassa kohdassa määriteltyyn viitejaksoon.